

Soriška pretnerija – endemit Soriške planine in Ratitovca (*Pretneria soriscensis* Perreau, 2003)

Bojan Kofler

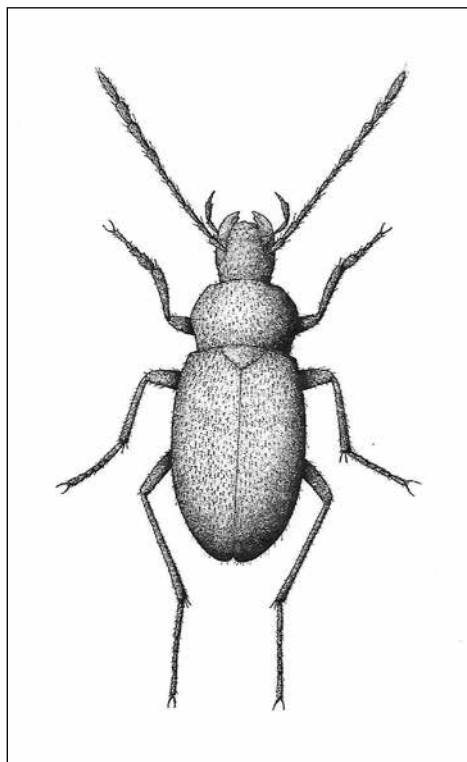
Z Bognolovo revizijo rodu pretnerija (Bognolo, 2016) se je po dolgotrajnih porodnih krčih rodila za biološko znanost nova vrsta hrošča – soriška pretnerija (*Pretneria soriscensis* Perreau, 2003).

O domnevno novi vrsti pretnerije je prvi pisal dr. Božo Drovenik v publikaciji Vodniki po loškem ozemlju – 2 Ratitovec (Drovenik, 1978) in – 5 Sorica in Soriška planina (Drovenik, 1986). Da gre za novo vrsto, je tako menil naš največji takrat še živeči poznavalec podzemeljske favne hroščev in danes med entomologi legendarni Egon Pretner. Iz neznanih razlogov takrat ni prišlo do opisa. Po Pretnerjevi smrti leta 1982 pa pri nas ni bilo več strokovnjaka, ki bi bil sposoben pripraviti opis nove vrste.

Od leta 1988 sem sam veliko raziskoval na območju Ratitovca in Soriške planine (Kofler 2005, 2006, 2014). Pretnerijo sem našel v več jamah. S svojimi najdbami sem redno seznanjal Drovenika, ki je bil

v Slovenski akademiji znanosti in umetnosti zadolžen za raziskave slovenske favne hroščev. Poleg podatkov o najdiščih sem mu prepustil tudi velik del ulova.

Leta 2001 je Etonti v dogovoru z Drovenikom pripravil opis nove vrste pretnerija po primerkih s Soriške planine. Poimenoval jo je kot drovenikovo pretnerijo (*Pretneria droveniki* Etonti, 2001). Članek je bil objavljen v reviji Acta entomologica slovenica. Opis vrste je danes neveljaven, ker je avtor storil veliko strokovno napako. Opis živali in njena grafična predstavitev ne predstavljata na Soriški planini živeče pretnerije, ampak samca že dolgo znanega, po zunanem videzu podobnega mikličevega ploskonožca (*Oryotus micklitzi* Reitter, 1885), ki je prav tako kot pretnerija prebivalec mrzlih jam Ratitovca in Soriške planine. Na storjeno napako sem Drovenika takoj opozoril.

Pretneria latitarsis soriscensis Perreau, 2003. Naravna velikost: 2,8–3,3 mm.

Leta 2003 sta se Drovenik in Polak povezala z znanim francoskim koleopterologom Perreaujem. Ta je novo nabranim primerkom iz Obcestne jame (Kat. št.: 7190) na Soriški planini prisodil status podvrste, ki jo je poimenoval kot soriško pretnerijo (*Pretneria latitarsis soriscensis*, Perreau, 2003). V istem delu je Perreau postavil leta 2001 opisano drovenikovo pretnerijo (*Pretneria droveniki* Etonti, 2001) med sinonime mikličevega ploskonožca (*Oryotus micklitzii* Reitter, 1885).

Leta 2016 je Bognolo opravil temeljito revizijo rodu pretnerija in tokrat povsem upravičeno prisodil pretneriji s Soriške planine in Ratitovca status samostojne vrste.

Rod pretnerija (*Pretneria* Müller) je endemičen v Sloveniji in delu Italije. Poseljuje kras zahodne Slovenije in seže v severozahodni del Italije. Ime je dobil po zaslužnem slovenskem raziskovalcu jamskih hroščev Egonu Pretnerju. To so 2,8–3,9 mm velika,

Razširjenost pretnerij: *P. metkae* (a), *P. metkae mirae* (b), *P. melissae* (c), *P. collai* (d), *P. saulii* (e), *P. saulii montismussi* (f), *P. ternovensis* (g), *P. latitarsis* (h), *P. soriscensis* (i).

brezoka bitja, dobro prilagojena življenju v podzemlju. Poseljujejo jame in manjše prostore v razpokanih kamenini, za katere je značilna nizka temperatura (0–5 °C), relativna zračna vlaga, ki se približuje nasičenju (70–90 %), in kjer je občasno ali stalno prisoten sneg, oziroma led. Danes znana najdišča rodu se nahajajo na nadmorskih višinah med 700 in 2500 m. Vse vrste so slepe, imajo močno podaljšane noge in tipalke, so rdečerrjave ali rjave barve in porasle z gostimi, dolgimi dlakami. Hranijo se z mrhovino. Doslej je bilo opisanih sedem vrst in dve podvrsti.

V pogorju Triglava, visoko nad drevesno mejo, najdemo metkino pretnerijo (*Pretneria metkae metkae* Bognolo, 2000); njeno podvrsto, ki je poimenovana po moji soprogi, tako imenovano mirino pretnerijo (*Pretneria metkae mirae* Bognolo & Kofler, 2001), pa v Prisankovi jami na Prisojniku in v jami pod vrhom Razorja. Z Marcom Bognolom sva jo opisala na osnovi takratnega vedenja o rodu pretnerija. Danes pa vemo, da se mirina pretnerija bistveno razlikuje od metkine: tako morfološko kot tudi v zgradbi aedeagusa. V resnici je njen kopulacijski organ bližji tistemu pri melisini (*Pretneria me-*

lissae Bognolo, 2016) kot pri metkini pretneriji. Pri naslednji reviziji rodu pretnerija bo treba njen status povišati iz podvrste v samostojno vrsto. Melisina pretnerija je bila ulovljena v vojaškem rovu iz prve svetovne vojne malo pod vrhom gore Krn, kolina pretnerija (*Pretnerija collai* Bognolo, 2016) pa na gori San Simone. V snežnih jamah Kanina prebiva saulijeva pretnerija (*Pretneria saulii* Müller, 1931), njena podvrsta (*Pretneria saulii montismusii*, Bognolo, 2016) pa je bila ulovljena na gori Muzec nad Rezijo. Trnovska pretnerija (*Pretneria ternovensis* Bognolo, 2016) poseljuje jame Trnovskega gozda, ploskonoga pretnerija (*Pretneria latitarsis* Müller, 1931) pa je znana iz Golobeje jame pri Predgrizah na območju Črnega vrha pri Idriji.

Naša soriška pretnerija (*Pretneria soriscensis* Perreau, 2003) je endemit Soriške planine in Ratitovca. Živi zgolj tu in nikjer drugje. Po zunanem

izgledu je zelo podobna ostalim vrstam pretnerij, razlikovanje je možno zlasti na podlagi izgleda in notranje zgradbe kopulacijskega organa samca. Velika je 2,8–3,3 mm. Doslej so znana štiri nahajališča na Soriški planini (Obcestna jama, Bihka, Navihana malina in Jama N 2 pod Dravhom) in tri nahajališča na Ratitovcu (Snežno brezno na Pečani, Jama s tremi vhodi pod Pečano in Jama 1 pod Pečano). Med svojimi dolgoletnimi raziskavami podzemeljske favne hroščev v jamah Soriške planine in Ratitovca sem soriško pretnerijo našel na nadmorski višini 1300–1500 m, in to samo v jamah in breznihi hladnih, globokih vrtač na severnih pobočjih Ratitovca in Soriške planine. Praviloma se je ujela v pasti že nekaj metrov od vhoda, najpogosteje ob krpah talečega se snega in ledu. Nikoli je nisem našel v jamah in breznihi na južni, toplejši strani Ratitovca in Soriške planine.

Literatura:

- Bognolo, Marco in Kofler, Bojan: *Pretneria metkae mirae* sp.n. (Coleoptera: Cholevidae) from mount Prisojnik, Slovenia. V: *Acta entomologica slovenica* 9/2, Ljubljana: Prirodoslovni muzej Slovenije in Slovensko entomološko društvo Štefana Michielija, 2001, str. 113–118.
- Bognolo, Marco: Revision of the genus *Pretneria* Müller, 1931 (Coleoptera, Cholevidae, Leptodirinae). V: *Atti Mus. Stor. Nat. Trieste* 58, Trieste, 2016, str. 85–123.
- Drovenik, Božidar: Hrošči Ratitovca. V: *Vodniki po loškem ozemlju, 2 Ratitovec*, Škofja Loka: Muzejsko društvo v Škofji Loki, 1978, str. 117–124.
- Drovenik, Božidar: Hrošči Sorice in Soriške planine. V: *Vodniki po loškem ozemlju, 5 Sorica in Soriška planina*, Škofja Loka: Muzejsko društvo v Škofji Loki, 1986, str. 86–94.
- Etonti, Mirto: *Pretneria droveniki* sp.n. della Slovenia occ. (Coleoptera: Cholevidae: Leptodirinae). V: *Acta entomologica slovenica* 9/1, Ljubljana: Prirodoslovni muzej Slovenije in Slovensko entomološko društvo Štefana Michielija, 2001, str. 21–26.
- Kofler, Bojan: Jame na Ratitovcu in njihova podzemeljska favna hroščev. V: *Zbornik Selške doline Železne niti 2*, Železniki: Muzejsko društvo Železniki, 2005, str. 185–200.
- Kofler, Bojan: Nova nahajališča podvrste *Pretneria latitarsis soriscensis* Perreau, 2003 (Coleoptera: Cholevidae: Leptodirinae). V: *Acta entomologica slovenica* 13/2, Ljubljana: Prirodoslovni muzej Slovenije in Slovensko entomološko društvo Štefana Michielija, 2005, str. 167–170.
- Kofler, Bojan: Soriška pretnerija, novoopisana podvrsta slepega jamskega mrharja iz Soriške planine in Ratitovca. V: *Loški razgledi*, Škofja Loka: Muzejsko društvo v Škofji Loki, 2006, str. 159–161.
- Kofler, Bojan: Jama v Bihki. V: *Zbornik Selške doline Železne niti 11*, Železniki: Muzejsko društvo Železniki, 2014, str. 271–279.
- Perreau, Michel: Contribution a la connaissance des Bathysciina de la serie d' *Aphaobius* (sensu Jeannel, 1924), (Coleoptera: Leiodidae: Cholevinae: Leptodirini). V: *Ann. Soc. entomol. Fr. (n. s.)* 39/3, Paris, 2003, str. 211–224.

